HELSOVÄNNEN

Årg. 6. 1891. **Annonsbilaga.** N:r 13. 1 Juli.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (utl. annonser 40 öre).

På C. E. Fritze's k. hofbokhandels i Stockholm förlag har i dag utkommit:

Helsan framför allt!

Handbok i Helso- och sjukvårdslära

populärt framstäld af O. F. Hallin,

Med. D:r, Medicinalråd.

Två delar. Förra delen: Helsolära h. 4 kr. Eleg. inb. med chagrinrygg 6 kr. Senare delen: Sjukdoms- och sjukvårdslära h. 10 kr. Eleg. inb. med chagrinrygg 12 kr. Pris för båda delarna tills. i 2 band med chagrinryggar och fodral 18 kr.

☛ Arbetet kan också uttagas *häftevis* à 1 kr.

☛ »Den som äger helsan bör tänka på att bibehålla henne; den som förlorat henne bör tänka på hennes återvinnande». ☚

☛ Detta arbete är det *fullständigaste* och lättfattligaste af denna art som någonsin utkommit på svenska språket!

(49)

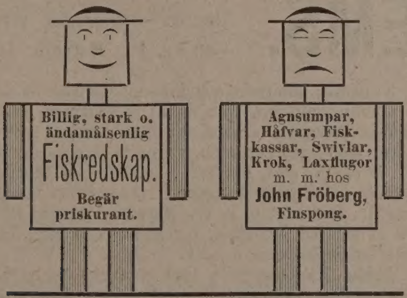

(51×5)

Simgördlar

af kork. Barns à 3: 50 och 5 kr., fruntimmers 6 kr., mans 5 och 7 kr., större s. k. lifräddnings à 8, 10 och 12 kr. st.

(62) **A. Eriksson,** *Stora Nygatan 16, Stockholm.*

För hårets vård

rekommenderas ett hårmedel, som i vårt land torde vara det mest bepröfvade som finnes, och som af förbrukare erhållit de flesta och bästa vitsord, nämligen

Ziwertz Extrait Vegetal,

hvilket, användt enligt föreskrift, så väl för friskt som sjukligt hår, visat sig vara till bästa gagn. *För att ej vilseleda* bör dock anmärkas, att personer, som redan längre tid varit kala, ej böra använda detta medel i tanke att därigenom erhålla ny hårväxt, ty så långt har ännu ej något hårmedel hunnit, utan **Ziwertz Extrait Vegetal** bör användas af personer, som vilja vårda ett ännu friskt hår, och af personer, som lida af mjällbildning i hufvudsvålen, samt slutligen af dem, hvilkas hår har benägenhet att lossna och falla af, ty i dessa fall är detta extrakt ett osvikligt botemedel. Bruksanvisning, jämte på erfarenhet grundade råd, huru man i allmänhet bör sköta sitt hår, medföljer hvarje flaska. Finnes till salu i **Ziwertz' Etablissement, Drottningatan 49, Göteborg,** till pris af kr. 6 för hel- och kr. 3: 50 för half butelj, samt kr. 1: 50 för mindre flaska. Till enskilda förbrukare, i Stockholm och landsorten, sändes på reqvisition, dock ej mindre qvantum än hel butelj, och tillkommer då 30 öre för emballage. Återförsäljare erhålla å småflaskorna 33 proc. rabatt, när minst 2:ne dussin på en gång tagas.

Återförsäljare äro för Stockholm: Fru Elin Edlund, Drottninggatan 63, och för Finland: Herr Eduard Vogt, Helsingfors.

(8) **J. A. Ziwertz,** *kongl. hofleverantör.*

Rent och källklart

vatten erhålles genom våra verldsbekanta

Vattenfiltrerapparater.

Illustrerade priskuranter på begäran hos

Kautschuks- & Guttaperkavaruaktiebolaget
KUNTZE & C:o,

(15) **Stockholm.**

BAD EMS.

Alkaliskt-muriatiska varma källor af 22—40 gr. R. Betydlig Lithionhalt.

Indikationer: Kroniska, katarrala och inflammatoriska tillstånd i slemhinnorna och andra delar af andningsorganen, från näsan och strupen till de finaste bronkierna. Samma sjukdomar i magen, tarmen och dess bihang, i gallvägarne och blåsan, njurarne och urinblåsan med grus och sten, ägghvita och socker i urinen, öfvermättning i kroppen med urinsyra, gikt, kronisk reumatism. Katarr, kronisk inflammation och svullnad i de kvinliga könsorganen, med deras mångfaldiga följder för blodbildning och nervlif. Sterilitet o. s. v. Nervösa lidanden af olika art, synnerligen med karaktären af stegrad retbarhet, rekonvalescens efter lung- och lungsäcksinflammationer, *följder af influenzan* o. s. v.

Flera källor, Vassla, Mjölkuranstalt, Bad af hvarje temperatur, yttre och inre Duscher, Kallvattenbehandling, Massage, Inhalationsrum, Pnevmatiska Kabinett och apparater af alla slag. Luftkurorten »Malberg» 333 m. med åkbana. — De gynsamma verkningarne af våra källor och produkter (pastiljer m. m.) vid den ånyo uppträdande influenzan visa sig genom den ständigt stigande efterfrågan. — Kurtid *från 1 Maj till 1 Oktober.* Källorna och baden, liksom största delen af de angifna kurmedlen, stå dock äfven *före* och *efter* den officiela kurtiden till disposition.

Prospekter öfver kuranordningar och bostadsförhållanden sändas af den kungl. badförvaltningen och kur-kommissionen.

(R. M. 5) (45)

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. 1891. | UTGIFVARE D:r E. W. WRETLIND. | N:r 13. 1 Juli.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Om olika slags folkbad af d:r Rich. Hogner (slut). — Om afträdens inredning och rengöring af H. H. Weisser. — Dödsorsaker bland lifförsäkrade. — Alkoholbruket och lifslängden. — Sagan om Dictamnus. — Bokanmälan: Helsoregler för skolungdomen (öfvers.); Rådgifvare för badgäster vid våra hafsbad af d:r *A. Levertin.* — Den förmenta faran af amerikanskt svinkött. — En ätkonstnär. — Smärre meddelanden: Läroverksfrågan och medicinalstyrelsen; Kvinnans äktenskapsålder; Insprutningar mot hudkräfta; Utsvettning af bakterier; Glasögonens 600-års jubileum; Abnorma människor; Difterismittande elefanter; En hvit man som blir svart. — Breflåda. — Annonsbilaga.

Om olika slags folkbad.

(Slut från sid. 173).

Sedan några år finnes i Berlin en »Verein für Volksbäder» (förening för folkbad), som vunnit stor tillslutning af alla partier och hvars medlemmar årligen betala 3 mark. Denna förening har redan, delvis med stadens bidrag, uppfört å 6 inom arbetarekvarterens centrala platser prydliga, lika inrättade badanstalter, där ett duschbad erhålles för 10 à 15 pfennige (9 à 12 öre), ett varmt karbad för 25 à 50, tvål och handduk inberäknade. De olika prisen representera II och I klass bad. Utstyrseln är för båda klasserna lika; skilnaden den, att i II kl. duschbad erhållas blott en handduk, i I kl. två samt badet i alldeles afskildt rum. Till II kl. karbad lemnas en handduk och blott en bestämd mängd (= 1 badkar) vatten, då däremot till I kl. hör 2 handdukar och nyckeln till kranarna, så att man själf kan tappa på och vexla vatten, huru ofta som behagas och medhinnes. Tiden är för de olika baden bestämd till 20 och 30 minuter. Dricks-pengar eller gåfvor får betjeningen icke mottaga vid straff att genast blifva afskedad. För undvikande af smittosamma hårsjukdomars öfverförande tillhandahålles *icke* kam och borste.

Folkbadet »Alt und Neu—Kölln», som jag i vinter särskildt studerat, är en envånings, rektangulär tegelbyggnad, ornerad med olika färgade och formade façadstenar, en byggnad af enkel och vacker stil, en prydnad för parken, där den ligger midt uti ett arbetarekvarter. (Att det närmaste huset är ett idrottshem, en turnplats, är nog icke en tillfällighet). Badanstalten har en afdelning för män och en för kvinnor, med olika ingångar genom den gemensamma förstugan, där biljettkontoret är beläget.

Afdelningen för män består af 2 salar innehållande 16 badkar — 4 I kl., 12 II Kl. — och 14 duschar för ljumma duschbad, hvaraf 9 med tillhörande afklädningsrum och fullständigt omskrankade afdelningar för I kl. samt 5 duschar med 15 afklädningsskåp för II kl. Dusch-cellerna äro placerade i midten af ena salen och tillräckligt rymliga. Afklädningsplatserna däremot väl trånga; de för II kl. ligga utefter ena väggen, genom en två steg bred gång skilda från de hitåt öppna duschcellerna. Oaktadt det väl knappa utrymmet i afklädningsskåpet (hvarje badande har därtill sin egen nyckel) och oaktadt det lilla obehag, som möjligen kan kännas att nödgas springa öfver gången, så blifva dock II kl. duschbad behagligare, emedan de äro mera öppna och därför både ljusare och torrare. Karbaden befinna sig i den andra salen, genom dörr förenad med duschbadafdelningen, så att vid behof samma betjening kan hjälpa till å båda hållen. Genom afskrankningar äro alla karbaden fullkomligt afskilda. Utrymmet är tillräckligt. Öfver hvarje kar sitter en regndusch för kallt vatten, som såväl II som I kl. får använda efter behag.

Sedan betjeningen gifvit den badande sin handduk samt vid karbadet tillagat badet och i I kl. lemnat kran-nyckeln, försvinner den, och man får hjälpa sig själf. Borstning och frottering i badet får man alltså gifva sig själf, bäst man kan och vill. Afdelningen för kvinnor består af en sal, innehållande 12 badkar med sina kalla regnduschar (4 I kl., 8 II kl.) samt 4 varmduschbad, inredda som I kl., men kostande blott 10 pf. Alla kvinnobaden äro således enskilda. För öfrigt är det samma utstyrsel och »reda sig själf»-system som å afdelningen för män. Badbetjeningen för denna mansafdelningen utgöres af 1 man och 1 kvinna; för kvinnoafdelningen af 1 kvinna.

Golfven äro af cement med träspjälemattor, där man badar och klär af sig; väggarne äro delvis bonade med fernissadt furu; afskrankningarna äro af vågigt, förzinkadt järnbläck eller af trä. Belysningen är gas. Badkaren äro af emaljeradt gjutjärn. De varma duscherna serveras ur fyrkantiga, sig själfva reglerande järnlådor, som lemna hvarje badande 30 liter vatten (i Wien 40 l.) i form af ljum regndusch, som af den badande kan göras kallare genom skrufvande på en kran, hvarigenom kallt vatten tillföres. Härigenom ökas visserligen vattenmängden något, men när varmvattnet tagit slut, upphör också det kalla tillflödet. En gång satt igång utgjutes duschen oafbrutet, tills lådan blifvit förbrukad. Efter 5 minuter är denna åter fyld och kan först därefter afge nytt vatten (= nytt bad). Hvarje låda erhåller sitt vatten genom en självreglerande simkulekran från

en varmvattenreservoar i undervåningen och är för sin verksamhet försedd med häfvertinrättning och häfstång.

Badrummen uppvärmas genom »ång-högtryck-upphettning». Ventilationsinrättningen lemnar 40 kbm., förut uppvärmd luft i timmen pr bad. Undre eller jordvåningen innehåller ångpanne- och maskinrum, tvättinrättning, kolhus o. s. v.

Tvättinrättningen är försedd med tvätt- och sköljmaskin, centrifug, torkapparat, mangel m. m. samt kan dagligen tvätta och torka 3,000 handdukar.

Badanstalten kan vid full gång under 14 timmar leverera 840 hel- och 1,500 duschbad. Årligen besökes den för närvarande af öfver 10,000 personer. Kassatablån för $^{31}/_{7}$ 90 visar, med afdrag af löner och afskrifningar, ett öfverskott af 5,431,89 mark eller omkring 5 procent af hela anläggningskostnaden. Då de öfriga folkbaden ej arbetat så gynsamt, blir föreningens totala vinst 3,5 procent, hvilken reserveras för byggande af nya anstalter.

Duschbaden i denna anstalt begagnades förlidet år af 28,5 procent bland de badande, ett resultat, som måste anses uppmuntrande för den nya badformen, men som dock visar, att man vid anläggandet af nya folkbadsanstalter ännu icke bör utesluta karbadet — i synnerhet om anstalten måste underhålla sig själf.

I *Frankfurt a. M.* finnas liknande folkbad med blott duscher. Dessa kunna här afstängas och åter sättas i gång af den badande huru ofta som helst, tills hela lådan är förbrukad, då det åter dröjer en viss tid för dess fyllande och möjliga förnyade användning. Badpriset, med tvål och handduk, är 10 pf. För kontrolls skull är hvarje tvål numrerad.

Hela inrättningen med 14 duscher går till 20,000 * M.

I *Magdeburg* finnas äfven folkbad såsom i Frankfurt a. M., men man har här inrättat ej blott duschbad utan äfven särskilda karbad för skrofulösa barn. Lördagar och söndagar lemnas ett duschbad för 5 pf., eljest för 10. Magdeburgs folkbad står i förbindelse med stadens desinfektionsanstalt (hvilket icke hindrar att den är talrikt besökt), begagnar dess ångmaskin etc. och är därför mycket billig till sin anläggningskostnad. Då detta folkbad för öfrigt anses för det bästa och mest praktiskt inrättade, som finnes enligt ifrågavarande system, må nämnas, att hvarje duschcell är 1,25 meter bred, 1,60 djup, och att framför hvar och en ligger — därifrån skildt genom ett vattentätt förhänge — ett 0,80 bredt afklädningsrum. Duschplatsen är belagd med asfalt; skiljeväggarna äro af vågigt järnbleck.

---

* En fullständig duschapparat enligt Frankfurtermodellen kostar 90 M., en enligt Berlinermodellen 65, enligt priskurant från Börner & komp. Berlin, Bernburgerstr. 14.

Äfven flera tyska fabriker ha skyndat inrätta åt sina arbetare duschbad. Förfogar man öfver fri ånga och vatten, blir också anläggningskostnaden och underhållet en obetydlighet.

I Berlins »Obdach», som hvarje natt ger tak öfver hufvudet åt 1,200—2,000 hemlösa, får hvar och en ett duschbad — och under det detta tages, desinficeras gångkläderna i ångsreningsapparaten, innan den husville insläppes i liggrummet.

Till ofvanstående må fogas några anmärkningar.

Beträffande skolbadet kan icke nekas, att dess idé är riktig, men tillämpningen är ofta oriktig; ty huru gör man? Baden äro oftast belägna i källarvåningen. Barnen tvingas ned att bada, med eller mot sin vilja. För mången blir det ett behagligt afbrott på skoltimmen, men för månget lytt eller sjukligt barn en förskräckelse. Bada bör barnet icke göra efter kommando och utan åtskilnad — då glömmes det allt för fort med åren — utan på öfvertygelsens och exemplets väg; med lock snarare än med pock bör det hållas till bad, och borde sådana helst gifvas mot aftonen t. ex. en lördags kväll, så att hvila och ro kan följa därefter.

Gemensamhetsbad i stora simbassänger med ljumt vatten kan låta lockande nog, men ser man den mängd hår m. m., som flyter på vattnet, så torde snart tvifvel uppstå på dess smaklighet eller lämplighet, åtminstone såsom de nu äro anordnade utan föregående reningsbad. Karbaden äro då att föredraga. Här är renligheten blott beroende af karets mekaniska afgnidning och omsorgsfulla tömning samt således lätt att kontrollera.

I vidrörda afseende öfverträffar dock ett duschbad, med ordentligt aflöde för vattnet, alla andra badformer och otvifvelaktigt fyller det i vår (ångmaskinernas) tid äfven i andra afseenden ofta bäst alla fordringarna för ett verkligt folkbad. Det har äfven redan vunnit stor terräng, och i samma mån folket blir vandt vid den nya badformen, kommer den helt säkert mer och mer att spridas. En annan sak är, om det i allmänhet kan vara nödigt eller ens fördelaktigt att tillmäta ett så bestämdt minimumkvantum vatten, som nu bestås vid de tyska baden. Vattnet är i allmänhet föga dyrt; litet mera ånga betyder likaledes föga, då ångpannan en gång är uppvärmd. Mera vatten skulle helt visst göra baden populärare utan att dock nämnvärdt öka driftkostnaden. För att få badinrättningarne att bära sig, kräfves det att göra anläggningskostnaden så ringa som möjligt (sluppe man de tillmätande vattenlådorna vore detta redan en besparing), att inskränka betjeningen så mycket som möjligt o. s. v.,

men först och sist gäller det att få den stora allmänheten till att regelbundet bada.

Äfven i vårt land vore det önskvärdt, att folkbaden omhuldades af läkare och af alla, som inse de regelbundna badens helsosamma verkan, deras kropps- och själsstärkande betydelse.

Där duschbadet af ett eller annat skäl icke kan införas, finnes val till andra, äfven billigare, om ock mera primitiva bad. Hufvudsaken är, att befolkningen lär sig inse nyttan af ett regelbundet, flitigt badande; att den har tillfälle till billiga, lämpliga bad; eller att den själf lätt kan bereda sig sådana och att den verkligen badar.

»*In balneis salus*» (i baden är helsa) heter det — och häri ligger Folkbadets stora hygieniska betydelse.

D:r Rich. Hogner *(Hessleholm)*.

Om afträdens inredning och rengöring.

Af *H. H. Weiser*, civilingeniör *.

I en i denna tidskrift ** förut intagen *uppsats:* »Om slaskvattensaflopp och dränering», framhölls, att under våra klimatiska förhållanden knappt kunde blifva tal om att införa kanalisering i egentlig mening i de större städerna; i de små naturligtvis ännu mindre. Om så är förhållandet blir frågan: Hvilka anordningar kunna ändamålsenligast företagas för att blifva kvitt affallsämnen? Dessa affallsämnen äro: latrinens innehåll, sopor och affall från hushållet, sopor från gator och gårdsplatser, förutom gödsel från kreatursstall, åtskilligt affall från fabriker, slagterier o. s. v. Den lyckliga lösningen af denna mycket omfångsrika sak är naturligtvis af den största betydelse, och de kraf, som den framåtskridande hygienen uppställer, skärpas så att säga för hvar dag. I det följande skall endast behandlas latrinens uppsamlande, behandling och bortskaffande. Någon tillfyllestgörande utredning vore för vidlyftigt att inlåta sig på. Endast enstaka vinkar kunna gifvas om det väsentliga.

Afträdets inredning.

I allmänhet fordrar man af ett afträde, att det skall vara så anlagdt, att jordmån, vatten och luft i minsta möjliga grad förorenas af det samma.

Det bör vara väl afskildt från boningsrum, väl ventileradt och tillbörligt ljust. Behållaren, hvari latrinen uppsamlas, bör vara fullkomligt tät och så beskaffad, att den med lätthet kan rengöras.

De konstruktioner, som hafva användts, äro mångfaldiga. Här skall endast påpekas några få och framhållas, hvad som bör anses såsom bäst.

Afträdena anläggas antingen för sig i en särskild byggning (eller i förbindelse med andra uthus) på gårdsplatsen eller af bekvämlighetshänsyn inne i själfva boningshuset.

* Ofvanstående artikel införa vi med benäget medgifvande efter »Tidskrift for den norske Lægeforening» n:r 5 d. å.

** Den angifna tidskriften.

För afträden utomhus är det icke svårt att finna en konstruktion, som i det väsentliga tillfredsställer alla fordringar, och dock ser man ofta dessa afträden anordnade på ett allt annat än lyckligt sätt. Fig. 23 visar tvärsnitt och framsida af ett sådant afträde, såsom det t. ex. ser ut i Kristiania (liksom ock i många svenska småstäder).

Behållaren (låren, kistan), är en låda *a;* blandning eller tömning af dess innehåll försiggår genom sätena, som äro att öppna. *Så bör ett gårdsafträde icke anläggas.* Det lider af väsentliga fel. För det första är det mycket olämpligt, att blandning och tömning skall försiggå inne

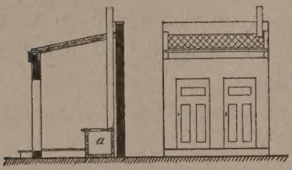

Fig. 23.

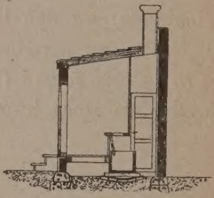

Fig. 24.

i själfva afdelningarna, ty man kan knappt undgå att spilla, och för det andra kan behållarens täthet icke kontrolleras vid en sådan anordning. Den är nämligen helt omgifven af murverk och panelning samt således icke tillgänglig utvändigt.

I stället för det på fig. 23 visade afträdet kan med fördel användas ett af de på fig. 24 eller 25 skisserade. I det på fig. 24 visade är anlagd en gång med särskild ingång från gårdsplatsen bakom behållaren, och från denna gång kan blandning eller tömning utföras. Behållaren är ställd på ett par plankstycken eller liknande öfver ett vattentätt plan,

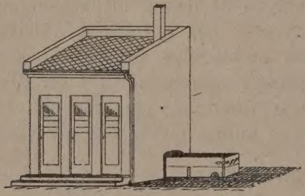

Fig. 25.

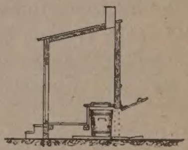

Fig. 26.

så att den minsta otäthet strax kan upptäckas. *Afträdesbehållaren bör alltid anbringas öfver ett vattentätt golf* af cement, asfalt eller väl hopfogad sten (men icke trä).

I afträdet på fig. 25 — en i Göteborg vanlig anordning — står lådan på hjul på en skenläggning, hvilken är lagd öfver en cementerad eller stensatt yta. På detta sätt uppnås samma sak, möjlighet att kontrollera lådans täthet och lättvindig åtkomst af innehållet — nödvändiga förutsättningar för att anläggningen skall vara bra. Den sist beskrifna inrättningen har också försökts i Kristiania, men på grund af is och snö, som lägger sig på skenorna om vintern, har den icke visat sig så lämplig som den föregående (fig. 24). Lådan kan naturligtvis bekvämt ersättas med afdelningar eller tunnor, om så önskas.

En ännu enklare anordning framgår af fig. 25. Där är en s. k. läm anbringad på baksidan af afträdet, genom hvilken behållaren bekvämt kan tagas ut och tillståndet i behållaren när som helst kontrolleras. När behållaren är en tunna, som står på ett vattentätt underlag, kan uttagningen också ske inifrån, i det att sätet sammansättes af lösa stycken (så i Stockholm).

Luftvexling uti gårdsafträden bör icke underlåtas. Från behållaren eller det rum, hvari denne står, föres ett ventilationsrör (icke för smalt, 0,9 kv.meter i tvärsnitt eller mera) upp öfver taket, och luftöppning anbringas i eller öfver dörrarne. Där skall också vara rikligt ljus.

Strängare blifva krafven vid afträden, som anläggas inne uti eller i omedelbar förbindelse med själfva boningshuset. Sådana afträden hafva förut ofta anlagts med afloppskanaler genom våningarne till en gemensam behållare (s. k. binge) nere vid jorden, såsom de för öfrigt ännu också ofta konstrueras t. ex. i Kristiania. Fig. 27 visar anordningen i plan och längdsnitt af ett sådant afträde. De kunna naturligtvis anläggas på mer eller mindre lämpligt sätt; det skisserade skulle höra till de bättre, i det att det någorlunda tillfredsställer de fordringar, som man måste ställa på ett sådant afträde, för att det i alla fall skall blifva så bra som möjligt. Sålunda är nedfallskanalen vid nog, afträdet är genom ett genomgående luftlager skildt från det öfriga huset, och det är sörjdt för utluftning af nedfallskanal och behållare. Detta slags afträden lida emellertid af så väsentliga brister, att de aldrig kunna rekommenderas.

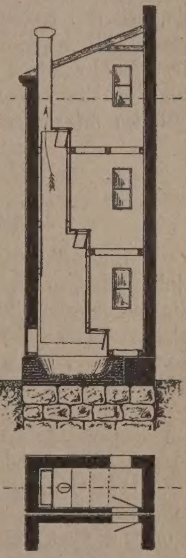
Fig. 27.

Genom nedfallskanalerna bildas nämligen en förbindelse mellan våningarne, som måste betecknas såsom särdeles farlig, i det att den lätt kan tjena till befordring af smittämnen. Kanalerna kunna aldrig hållas tillbörligt rena; alltid afsättes en del exkrementer inne i dem, och grundlig desinfektion kan lika litet påräknas. Bingen, som, när den skall göras väl, bygges af mursten i cement och afputsas med samma material, visar sig icke hållbar i längden; dess täthet kan svårligen kontrolleras, och det flytande innehållet kan genom bottnen sila ned i marken och grunden, utan att detta direkt kan påvisas; har infektion en gång skett, är det så godt som omöjligt att åter bota skadan.

I stället för gemensam binge brukas äfven tunnor, en för hvar våning, och så att från hvart säte är en nedfallskanal af rör (lerrör), som nedtill utmynnar öfver motsvarande tunna. Farorna af gemensamt nedfallsrör och samma behållare äro härigenom visserligen nästan upphäfda; men trånga och orena fallrör har man likväl, och en sådan inrättning kan därföre icke heller rekommenderas.

Skall afträdet anläggas inne i byggnaden, är visserligen *det enda rätta att inrätta det såsom klosett med flyttbar behållare,* såsom antydes på fig. 28.

Behållaren, som icke göres större, än att den bekvämt kan bäras, är af järnbleck eller trä och bör för undvikande af spillning räcka ända upp under sätet. Ventilationsrör föres helst till en kanal vid sidan af kökspipan, men skild från denna. Kan detta icke ske, uppnås också drag i ventilationsröret genom att t. ex. en gasläga anbringas inne i röret. Golfvet i klosettrummet bör alltid vara gjordt af vattentätt material, cement eller asfalt. (I Stockholm brukas att under klosetten hafva en låda af hoplödd zink). Vid uttagningen bör tunnan eller byttan vara försedd med tättslutande lock.

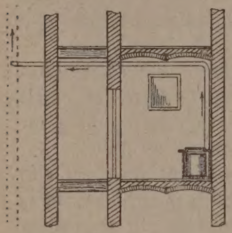

Fig. 28.

Fördelen af klosetter är i ögonen fallande. På grund af den större renlighet, som kan iakttagas, kunna de anbringas med större frihet, så att hvar familj eller i alla händelser i mindre hus hvar våning kan få sin, och den största möjliga afsöndring måste här betecknas såsom önskvärd. All hopning af exkrementer i huset för längre eller kortare tid är från hygienisk synpunkt alldeles förkastlig. Genom användande af *små* behållare (i förening med omsorgsfull rengöring) blifver den i alla fall *den minsta möjliga.* (Forts.)

Dödsorsaken bland lifförsäkrade.

Lifförsäkringsbolagens böcker utgöra ett värdefullt material rörande sjukligheten, dödligheten och dödsorsakerna inom de samhällsklasser, hvilka utgöra bolagens kunder. Ledsamt nog kan den egentliga s. k. arbetsklassen ännu icke räknas dit. — Ett par tyska läkare, Gollmer och Joh. Karup, hafva nyligen utgifvit ett större arbete öfver dödligheten och dödsorsakerna bland de i Gotha lifförsäkrade under tiden 1829—1878.

Ur detta rätt utförliga och intressanta arbete torde några uppgifter om dödsorsakernas natur och fördelning vara af allmänt intresse, hvarföre vi här meddela de samma.

I nedanstående tabell angifves för de uppräknade sjukdomarne de absoluta dödsfalls-talen i den första kolumnen och förhållandet till hvarje 1,000-tal försäkrade (pro-mille förhållandet) i den andra kolumnen.

Lungsot	3,145	dödsfall	3,26	procent
Sjukdomar i blodomloppsorganen . .	2,571	»	2,67	»
Hjärnslag	1,834	»	1,90	»
Akuta sjukdomar i luftvägarne . . .	1,474	»	1,53	»
Kronisk katarr och Emfysem	1,436	»	1,49	»
Elakartade nybildningar	1,322	»	1,37	»
Tyfus och fläcktyfus	1,309	»	1,36	»
Hjärnsjukdomar och sinnesrubbning	1,049	»	1,09	»
Lefversjukdomar	935	»	0,97	»
Mag- och tarmsjukdomar	889	»	0,92	»
Sjukdomar i blåsan och urinvägarne	514	»	0,53	»
Självmord	391	»	0,41	»

Olycksfall	382	dödsfall	0,40	procent
Ägghvitesjuka (Morbus Brightii)	340	»	0,35	»
Lunghinneinflammation	293	»	0,30	»
Ryggmärgslidande	270	»	0,28	»

Dessa 16 grupper bilda tillsammans nästan 91 procent af samtliga dödsorsaker; i förhållande till de lefvande utgjorde antalet af dessa dödsfall 18,8 på 1,000, hvadan hela dödssiffran på försäkrade vuxna män uppgick till 20,73 procent.

Bland de kroniska bröstsjukdomarna är *lungsot* den, som genast i ungdomsåren börjar med stor intensitet; därpå väl något aftager till 30:de året, för att åter stiga i betydelse ända till det 65:te året, hvarefter den i gubbåldern verkar svagare än i ynglingaåren. Den hittills utbredda meningen, att lungsot härjar mest mellan 20—40 år, är alltså ett misstag. — *Hjärnslag* är dödsorsak öfvervägande för de högre åldersklasserna. Med en siffra af 1,6 vid 50 års ålder på 1,000 stiger den till 8 vid 60 års ålder, för att i högsta gubbåldern nå upp till 20 på 1,000. Hjärn- och sinnessjukdomar tillväxa äfven under gubbåldern till 70:de året, hvarefter de aftaga.

Hvad angår lefnadsställningen, så förekomma de smittosamma sjukdomarne samt lunginflammation och lungsot mest bland de lägst i samhället stående. De elakartade nybildningarne förekomma lika mycket bland medelklassen och de rika. Vid tilltagande välstånd växer antalet hjärtsjukdomar, sockersjuka, sinnessjukdomar, hjärnslag, urinvägarnes sjukdomar och — själfmord.

Alkoholbruket och lifslängden.

Med anslutning till en förut gjord sammanställning af i England företagna undersökningar öfver alkoholbrukets inflytande på lifslängden, har d:r E. Mac Dowel Cosgrave i Dublins medicinska journal offentliggjort några uppgifter i detta ämne af intresse.

Bland brödraskapet (»Friendly Sociėties») är »Rechabiternas» orden, som bildades år 1835, en sådan, hvars medlemmar förbinda sig till återhållsamhet från alla slags spirithaltiga drycker. Iakttagelser rörande dem sträcka sig till 37,802 personer med tillsammans 127,269 upplefda år. Gentemot dessa ha uppställts »Foresters» och »Oldfellows» brödraskap, hvilka icke hafva aflagt något nykterhetslöfte. Meddelade tabeller visa följande siffror rörande den enligt erfarenheten beräknade *återstående lifslängden* för medlemmar i dessa brödraskap. Denna lifslängd utgjorde

vid en ålder af	för Oldfellows	Foresters	Rechabiter
„ 20 år	41,3 år	40,2 år	45,1 år
„ 30 „	34,0 „	32,9 „	37,3 „
„ 40 „	26,7 „	25,8 „	29,1 „
„ 50 „	19,9 „	19,1 „	21,2 „
„ 60 „	13,6 „	13,2 „	14,2 „
„ 70 „	8,5 „	8,3 „	8,5 „
„ 80 „	5,0 „	4,9 „	4,9 „

Vid de högre åldrarna finner man, att de 3 grupperna likna hvarandra alldeles, så att man däraf skulle kunna sluta, att sträng återhållsamhet vid hög ålder ej mera medför så stor nytta. Största vinsten för de återhållsamma faller på den yngre mannaåldern på så sätt, att desse i genomsnitt få sitt lif förlängdt med vid pass 5 till 6 år. Med andra ord, af 1,000 återhållsamma i det 20:de lefnadsåret uppnådde 165 hög gubbålder; af lika många »Oldfellows» vid samma ålder blott 134 och af »Foresters» blott 118.

En annan måttlighetsstatistik är följande:

År 1840 hade en kväkare vid namn *Warner* bildat ett sällskap af absolutister. Härtill slöt sig år 1847 en sektion »måttlighetsvänner» under namn af »Generalsektionen», hvilken tillsammans med det äldre sällskapet af absolutister bildade det förenade konungarikets »Temperance and General Provident Institution». Öfver dödsfallen fördes dock skilda böcker, och därvid utröntes, att under tiden 1866—1869 dogo a) i Temperance Section 3,198 i stället för den väntade dödlighetssiffran 4,542; b) i Generalsektionen 6,645 i stället för väntade 6,894. De måttliga drinkarne minskade följaktligen antalet dödsfall för sig med blott cirka 4 procent; de absoluta däremot med 30 procent.

Sagan om Dictamnus.

På Kreta lefde en gång för ett tusen år sedan en läkare vid namn Dictamnus, som kunde berömma sig af att vara öns populäraste man. Där funnos ryktbara krigare, mäktiga furstar, de rikaste köpmän; och dock, om en epidemi utbrutit och blott en af hela befolkningen stått att rädda, skulle alla utan undantag önskat att denna ende blifvit Dictamnus.

Bakom denna allmänna dyrkan låg visserligen behofvet att beundra en stor man, men tillika en liten smula fåtänga. Alla trodde de, att intet land i världen hade att uppvisa en bättre doktor, och med glädje anförtrodde de lif och helsa i en så skicklig läkares händer. De få, som ej blefvo botade, dogo nöjda, äfven de, i den vissheten att ingen annan heller kunnat göra dem friska. Icke en enda gång hade det inträffat, att en sjuk dött, om Dictamnus vid sitt första besök med ett småleende sagt: »Han går igenom». Och lika säkert var allt hopp ute, om Dictamnus efter en blick på patienten pressat samman läpparne och sett upp åt himlen. Han ansågs ofelbar, och dagliga fakta vittnade om, att han verkligen var det.

Men Dictamnus var ännu mer afhållen än beundrad; ty var än hans skicklighet stor, så var hans hjärta dock större. Han hade just valt läkarens kall, därför att han hade behof af att göra godt, torka den bedröfvades tårar, gifva den hungrande bröd, se den, som nyss var försänkt i jämmer, le — tack vare honom.

Då han samtidigt tillkallades af flere, frågade han strax hvem af dem, som var svårast sjuk, eller, om ingen skilnad fanns härvidlag, hvem som var fattigast. Han skyndade då till den värst plågade och fattigaste. »Den rike», sade han, »får alltid hjälp af någon.»

Dictamnus var frisk, ovanligt stark till och med och mycket lycklig. Han var så genomträngd af hjärtegodhet och njöt af att se sig uppburen,

eftersökt, ja, tillbedd, att han alltid smålog, äfven då han gick alldeles ensam, äfven då han satt och åt eller sof. Att se honom allvarsam väckte oro och bekymmer; då var säkerligen någon illa sjuk. Att se honom gråta var detsamma som någon landssorg, ty med honom gräto helt säkert till följd af krigsolyckor eller härjande död hundratals familjer. Å andra sidan var hans skratt, som han blott vid utomordentliga tillfällen lät höra, så klingande och muntert som landtlig festmusik. Också tillskref Kretas befolkning detsamma underbara verkningar. Och säkert är, att mången hypokondrist och gulsotspatient med ens blifvit botad, då hans rum fyldes af det skrattet, som på en gång var en välsignelse, en musik och en glädjesalfva.

Dictamnus var medveten om hela makten af sitt småleende och sitt skratt. Det förstnämnda såg man dagligen och stundligen, och det var som friskt vatten för den febersjuke, som mat för den hungrige, som opium för den plågade. Det bar han alltid på sig, ungefär som många århundraden senare en läkare aldrig lade bort sin lancett, och som de flesta eller alla nu för tiden aldrig lägga bort sin oåtkomliga vetenskaplighets svarta drägt. Den hör till yrket! — För Dictamnus hörde just först och främst det vänliga leendet till yrket.

Hans skratt var däremot sällsynt och sparades som ett dyrbart reserv-vapen för svåra fall. Det verkade som vår elektriska ström, jagade på flykten hjärtats och hjärnans förlamade nerver. I några få toner sade det den sjuke både mångt och mycket:

»Du är en stor tok; du tror, att du håller på att dö, och om några dagar skall du vara frisk igen!» . . .

»Du ser med sjuka ögon på människolifvet, förstorar sorgerna och förminskar fröjderna; gör tvärtom, så blir du frisk!»

»Ser du, min vän, om jag skrattar på detta sätt, så är det ett tecken, att du blott är lindrigt sjuk; fatta således mod och rynka ej ögonbrynen längre» . . .

Ja, det sade en hel massa andra saker äfven — det skrattet — saker, som jag ej hinner tala om. Det var som massage för själen. Därför var det ej att undra på, att många sjuke tillfrisknade blott af att höra det, och att Kretas befolkning tillskref det en öfvernaturlig magisk kraft.

De hade ej så orätt, de hederliga människorna, ty att skratta på det viset det är att stöta tillsammans i en mortel af agat så mycken godhet och vishet, som behöfs för att fylla åtminstone hundra vanliga hjärtan och hjärnor.

* * *

Dictamnus begärde ingenting för sina tjenster. Han visste väl, att för hvarje otacksam eller glömsk patient skulle han finna tre, som betalade honom mycket mer, än han ansåg sig hafva förtjent. För öfrigt var han så fattig på behof, att han alltid tyckte sig vara för rik på mynt, och när dessa växte allt för mycket i antal, besvärade de honom, ty han ville ej under någon förevändning låta sin port stå stängd vare sig natt eller dag.

En och annan gång hade det visserligen händt, att en tjuf låtit fresta sig af det lättvunna bytet, men han rönte då en sådan bestraff-

ning af alla sina landsmän, att han förlorade hågen att förnya experimentet. Och så inträffade det underbara, att Dictamni penningar voro i säkrare förvar i hans hus, än de skulle varit i någon kretensisk bankirs kassaskåp.

När doktorn inte kunde få in den minsta slant mer i sitt enda skrin, tog han det öfversta af högen och gick och lemnade den till några af de fattiga. »Tag vara på de här penningarne åt mig», brukade han säga, »jag kommer och begär dem af er, då jag behöfver dem;» och så gick han bort småleende, ibland till och med skrattande — sitt beryktade, klingande skratt. Det senare inträffade likväl blott, då han visste sig lemna glädje och välmåga, där eländet och nöden gräto nyss förut.

* * *

Så förgick år efter år, och äfven doktorn på Kreta blef gammal, likväl utan att någonsin bli sjuk. »Om jag blefve sjuk», sade han många gånger, »huru skulle då mina patienter förlita sig på min konst? En läkare bör aldrig sjukna, utan dö af ålderdomssvaghet.»

På det sättet dog verkligen Dictamnus, men då var han hundra år fylda.

De sista åren gick han aldrig utan red, och bars slutligen i bärstol; men aldrig vägrade han att besöka en sjuk. Hans händer började darra, ögonen blefvo trötta, och hår och skägg hade silfrets färg; men alltjämt bragte dock händerna läkedom åt hvad de vidrörde, blicken meddelade en stråle af lif åt allt hvad den föll på, och hår och skägg sågo ut som en skinande gloria, gifven till infattning åt de vördade dragen, med deras prägel af godhet och deras aldrig fördunklade vackra leende.

Öfver alla den grekiska och asiatiska arkipelagens öar spred sig ryktet, att det led mot slutet för Dictamnus, och det föreföll alla, som vore hoppet ute för hvarje sjuk, om han doge; det var, som skulle solen slockna med honom. De äldste rådplägade, och det beslöts, att en deputation, vald bland den tidens furstar, krigare och vise, skulle sändas till honom för att bedja honom yppa den hemlighet, hvarigenom han blifvit i stånd att utföra så mycket underbart.

Hundra och flere ändå voro medlemmarne af denna deputation, och den representerade det bästa Grekland och Mindre Asien hade att uppvisa i fråga om lärdom, makt och rikedom. En ättling af Hippokrates (läkekonstens fader), kommen från Chios, stod i spetsen för alla och valdes enhälligt att föra deras talan.

Dictamnus hade en morgon låtit bära sig upp på toppen af en kulle med utsigt öfver hafvet, och därifrån man kunde se solen gå upp ur vågorna.

»I dag», hade han sagt, »är det sista gången jag helsar den uppgående solen, och jag skall ej se den gå ned. Bär mig ut på fältet, upp på berget, så att jag får dö under himlens blåa hvalf bland gräs och blommor!»

Det var just där ute den talrika skaran magnater från Grekland och Asien fann honom, det var där som Hippokrates' ättling, sedan han till tecken af vördnad böjt knä, frambar till honom deputationens önskningar.

»Dictamnus, du står vid slutet af den nyttigaste och ärofullaste bana, som Zeus beviljat någon dödlig? Under hela ditt lif har du gjort godt, och din handling borde vara en sista välgerning.»

»Ser du icke», svarade Dictamnus, »att jag ej kan röra mig mer? Huru vill du då, att jag skall göra någon godt?»

»Du skall ej taga med i grafven den dyrbara hemlighet, som satt dig i stånd att lindra så många smärtor och rädda så många lif. Helt visst känner du till någon ört eller någon mixtur, som botar sjukdomar och lindrar plågor.»

»Nej, jag känner ej till någon ört eller någon dryck, som har den kraften. Jag kan ej lära dig, hvad jag själf är okunnig om.»

»Dictamnus, Dictamnus, lemna oss ej utan att yppa den oskattbara hemligheten!»

»Men jag är ej i besittning af någon hemlighet.»

»Det är inte möjligt annat! Säg oss den underbara hemligheten, och vi skola resa dig ett monument, rikare än Babels och högre än Olympen.»

»Jag önskar intet annat monument än den moderliga jorden, som har himmelen till kupol. Jag önskar blifva begrafd här midt för hafvet och den uppgående solen, här, där jag för sista gången skall sluta mina ögon för ljuset.»

»Men hemligheten, din hemlighet?»

Dictamnus skrattade. För sista gången ljöd hans klingande skratt:

»Så, I viljen nödvändigt veta min hemlighet? Den, med hvars tillhjälp jag botat så många sjuka. Välan, här hafven I den:

Mycken vördnad för naturen.

Mycken blygsamhet, då det gäller att erkänna egen okunnighet.

Mycken människokärlek, mycken, mycken människokärlek.»

»Du skämtar», inföll Hippokrates' ättling.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Men Dictamnus svarade icke, ty han var död. Död, med blicken riktad mot solen, som just i det ögonblicket höjde sig ur hafvet.

Där han dog, blef han begrafd, utan annan minnesvård än den han önskat sig: jorden under och himmelen ofvan.

Men efter några få månader sköt där upp på hans graf en för alla okänd, aromatisk ört, med blad så mjuka som en smekning och en doft så sympatisk, som den gamle kretensiske läkarens ord. Ingen hade sett den örten förr, och därför ansågs den underbar till sina verkningar, mäktig att bota all sjukdom, och kallades *Dictamnus.*

Kreta blef ryktbart för denna ört, den lades på sår och läkte dem, dracks som dekokt och botade feber och konvulsioner och stillade plågor.

I vår tid, efter så många århundradens förlopp, har Dictamnus kanske förlorat denna läkekraft, ty allt är förgängligt under solen; men dess namn och starka, friska vällukt påminna ännu om den gode läkaren, den vise läkaren på Kreta.

Bokanmälan.

Helsoreglor för skolungdomen, *uppställda af läkareföreningens i Berlin hygieniska sektion, med förord af W. Siegert. Bemyndigad öfversättning af Hanna Kamke. — Stockholm, R. Blædel & C:ni. — Liten 8:o, 14 sid. Pris 25 öre.*

Dessa reglor om »kroppens» (*hela* kroppens), andhemtningsorganens, ögonens och öronens vård samt »hur du skall sitta under skrifningen och läsningen i hemmet» äro alltigenom mycket omsorgsfullt utarbetade och väl värda att spridas bland skolungdom. Förläggaren har därför också nedsatt priset för 100 ex. till 15 kr. Måhända kan det för större partier ytterligare nedsättas. Ännu verksammare blefve dock säkert dessa regler, i fall de enligt den tyska läkarens förslag i förordet uppfördes på de inre sidorna af skolbarnens skrifbokspermar. »Hvarje skrifbok», säger han, »skulle genom bifogandet af en sådan text blifva obetydligt fördyrad, ty om dessa regler tryckas i större antal, blir den ökade utgiften ej mer än en liten bråkdel af ett öre». — Vi önska uppriktigt en dylik användning af dessa reglor också för vårt lands skolungdom.

Rådgifvare för badgäster vid våra hafsbad *af d:r Alfred Levertin, intendent vid Warbergs hafskuranstalt. — Andra omarbetade upplagan. — Stockholm, F. V. G. Beijers förlag. — 8:o 46 sid. — Pris 75 öre.*

Den kända badläkaren och författaren har i denna broschyr velat gifva gästerna vid våra hafskurorter några råd och fingervisningar rörande rätta bruket af luft och vatten samt rörande deras lefnadssätt i allmänhet vid kurorten med diet, beklädnad m. m. Dessa råd äro desto mera påkallade, som flertalet af de besökande vid våra större hafsbad vistas där utan att rådföra sig med läkarne *på platsen.* Dels hafva de några råd från sina läkare i hemmet på fickan, dels hafva de vänner och väns vänner, som de lyssna till. Följden häraf blir dock, att många ställa för sig och bada på ett rätt oklokt sätt, hvarigenom nyttan af deras hafskur kan mer eller mindre förfelas. Genom dessa reglor kunna dylika badgäster för billigt pris få många för dem särdeles nyttiga och nödiga råd, hvarjämte de ock torde finna, att trots dessa det klokaste vid en badort för hvarje sjuk dock är att rådgöra med badläkaren på platsen om bästa bruket af kuren. I annat fall kan man lätt nog efteråt få erfara sanningen af ordspråket: »snålheten bedrar visheten».

Den förmenta faran af amerikanskt svinkött.

Då hos oss varit åtskilligt tal, äfven på riksdagen, om den förmenta faran af amerikanskt svinkött, torde följande referat efter en uppsats i en tysk hygienisk tidskrift af en känd hygieniker, d:r Wasserfuhr, här böra återgifvas. Referatet är taget ur Hygiea. Det lyder så:

År 1880 blef i Tyskland genom en kejserlig förordning införseln af hackadt svinkött och korf från Amerika förbjuden. Importförbudet skärptes ytterligare 1883, då öfver hufvud taget all införsel af amerikanskt svinkött förbjöds, såsom det androgs, på grund af kolerans och

trikinsjukdomens utbredning bland de amerikanska svinen. Efter 8 års förlopp har denna fråga nu åter kommit på den tyska riksdagens föredragningslista, och har därvid, såsom riktigast, den nu blifvit betraktad uteslutande som en rent sanitär fråga. Såsom sådan bör den också enligt författarens åsigt hänskjutas till fackmäns afgörande, och såsom af mera allmänt intresse kunde den lämpligt framdragas vid den i augusti innevarande år sammanträdande internationella hygieniska kongressen. Lösningen af den samma är ej förenad med stora svårigheter, blott man frångår de sväfvande, vilseledande benämningarne »sundhetsfarlig», »sundhetsskadlig», »sundhetsbetänklig». Så länge man rör sig med dylika termer, finnes knappast någon gräns för utfärdandet af sanitära förordningar och påbud.

Från allmän hygienisk synpunkt är ett näringsämne skadligt, när erfarenheten ådagalagt, att dess användning, om icke i regel, så åtminstone upprepade gånger, haft sjukdom och död till följd. Först då är ett inskridande af de sanitära myndigheterna befogadt.

Frågan är nu: föreligger från Tyskland en dylik erfarenhet i fråga om det importerade svinköttet (skinkor, späcksidor etc.). Alldeles icke! Ifrarne för importförbudet ha visserligen framhållit trikinsjukdomens stora utbredning bland de amerikanska svinen, men detta är en sak för sig. Något tillfyllest görande bevis har ej kunnat framdragas för att förtärandet af ifrågavarande svinkött inom Tyskland såsom regel eller i talrika fall haft sjukdom och död till följd. Den omständigheten, att det amerikanska fläsket, trots denna sin oskadlighet, icke dess mindre vid mikroskopisk undersökning ofta visar en mängd trikiner, inverkar ej på denna bevisföring. Detta förklaras däraf, att trikinerna vid ankomsten till Tyskland redan äro döda och ofarliga. Häraf framgår sålunda snarare, att det amerikanska svinköttet är mindre farligt än det inhemska.

Trikinsjukdomen bland människor är därjämte att betrakta såsom en egendomlighet för Tyskland, man kunde nästan kalla den endemisk inom landet, beroende detta på den i vida kretsar rådande förkärleken för hackadt, rått eller ofullständigt kokt och stekt svinkött. Om smaken är ej lönt att orda, och kokningen inom de enskilda hemmen lär ej kunna bli föremål för de sanitära myndigheternas öfvervakande. Förbud och straffbestämmelser kunde däremot med fördel påläggas försäljningen af rått, hackadt svinkött. Den tyska sundhetspolisen har emellertid funnit såsom sin uppgift att söka genom mikroskopiska undersökningar skydda allmänheten för dessa faror. En dylik metod förutsätter en omfattande och ytterst dyrbar organisation, som dock ingalunda lemnar någon tillförlitlig garanti, men i alla händelser ej oväsentligt stegrar köttpriset. Tusentals privilegierade trikinmikroskopister, af hvilka en stor del ej äro att mycket lita på, spana nu dagligen, enligt regeln förgäfves, efter trikiner, blott för det att en okunnig och obetänksam allmänhet ej vill afstå från den sundhetsvidriga vanan att förtära rått eller halfrått svinkött, en vana, som är så godt som okänd bland andra nationer.

Det är emellertid ej tvifvel underkastadt, att importförbudet för amerikanskt svinkött med det snaraste kommer att upphäfvas. Med tanken härpå börjar man också redan höra röster för åvägabringandet af undersökningsanstalter vid gränsstationerna och importhamnarne. Outförbarheten och otillförlitligheten af en dylik åtgärd har emellertid på ett

bevisande sätt framhållits af vederbörande myndigheter. Erfarenheten har såsom nämdt visat, att det amerikanska fläsket i regeln ej förorsakat trikinsjukdom, och någon som helst dylik tvångsåtgärd är sålunda ej af behofvet påkallad.

En ät-"konstnär".

I Berlin uppträder för närvarande ett slags artist, hvars specialitet är mycket egendomlig. Han heter *Vitreo* och gifver föreställningar såsom ätkonstnär i det s. k. Panoptikon i nämnda stad. Hans näring består af glas, kol, koks, aska, sågspån lerpipor och gamla skor. National-Zeitung beskrifver på följande sätt en föreställning af hr Vitreo:

»Först tog han ett par matskedar sågspån och drack så en klunk vatten. Därpå lät han blickarne glida öfver bordet, upptäckte en skadad, målad porslinstallrik och bemäktigade sig den. På grund af målningen ansag han den visst som en särskild läckerhet, betraktade den med strålande blickar och bet i den. Därpå förtärde han ett stycke lampkupa och öfvergick därpå till träkol och koks. Han bet af alltihop med en omsorg, som vore det den läckraste tårta.

På koksen följde en matsked sågspån. Därpå uppåt han hälften af ett piphufvud samt ett stycke af ett sönderbrutet vinglas. Deserten utgjordes af en af de båda damstöflarna, hvilken han dock icke förtärde helt och hållet. Däremellan drack han vatten och ryckte lös bitar ur servietten, hvilka han slukade.

Personer, som äta glas, förekomma för öfrigt äfven på andra ställen. Man berättar, att oldenburgska bondpojkar med goda tänder betrakta det som ett bravurnummer att, då de druckit ett glas bränvin, äta upp bränvinsglaset efteråt. Dock skola de därvid ofta sönderskära munnen på sig. Detta kan icke nämnda Vitreo, hvars rymliga mun blir oskadad, äfven om han biter i ett skarpkantadt kristallglas. Och dock är det nästan värre att äta sågspån med sked. Man får en obehaglig känsla i halsen, när man ser honom äta denna förfärligt torra soppa, under det han själf smackar af välbehag».

Smärre meddelanden.

Läroverksfrågan och Medicinalstyrelsen. I utlåtande, som medicinalstyrelsen nyligen afgifvit angående den hygieniska sidan af nytt förslag till stadga för rikets allmänna läroverk, har styrelsen uttalat sin mening, att det obligatoriska arbetet å lärorummet bör inskränkas till 30 timmar i veckan och att hemarbetet genom förändradt sätt för de skriftliga arbetena minskas. — Styrelsen uttalar sig vidare mot sommarferiernas förkortande enär dessa, »i betraktande af vårt lands klimatiska och öfriga särskilda förhållanden torde få anses vara af stor vigt för ungdomens utveckling och för möjligheten att därunder återvinna hvad som i kroppsligt hänseende under vinterarbetet blifvit tillbakasatt och hämmadt.» — »Enligt styrelsens åsigt bör ett skolarbete af 30 eller till och med — för de högre klasserna — 32 timmar i veckan icke medföra någon öfveransträngning, för så vidt icke lärjungarne betungas med allt för drygt hemarbete; och skulle styrelsen snarare vilja förorda en sådan anordning af det obligatoriska veckoarbetet i skolan än en minskning af sommarferierna.

Kvinnans äktenskapsålder. Sedan vid sistl. riksdag motion väckts därom, att, i stället för 15 år, 18 år måtte bestämmas till minimiålder för kvinnas äktenskap, så beslöt riksdagen i skrifvelse anhålla, att K. M:t ville låta verkställa utredning af frågan.

Medicinalstyrelsen, som nu nyligen afgifvit yttrande, förklarar, att styrelsen finner en framflyttning af 2 à 3 år af äktenskapsåldern för kvinna synnerligen nyttig och nödig, och anser sig, om man ser saken endast från sanitär synpunkt, böra förorda 18 år. Men med afseende på det antal kvinnor, som med allmänhetens bristande insigter om faran af förtidiga giftermål för den unga kvinnan, sannolikt skulle komma att söka dispens — anser medicinalstyrelsen en åldersgräns af 17 år tills vidare kunna vara i någon mån betryggande.

Då särskild lagstiftning ansetts erforderlig, tillåtande lappdrängar att ingå äktenskap vid 17 eller 18 år, så finner medicinalstyrelsen för lappflickor nuvarande äktenskapsåldern böra bibehållas.

Insprutningar mot hudkräfta (epitelial-kancer). Vid vår Vetenskapsakademis sammanträde den 10 juni lemnade professor C. J. Rossander, (öfverkirurg vid Serafimerlasarettet) ett meddelande om 4 patienter, hvilka han för ofvannämnda sjukdom behandlat med insprutning af kalihydrat i svag lösning ($^1/_2$ procent). Två af de sjuke hade kräftan i ansigtet, två i bröstkörteln. På tre af dem syntes sjukdomen åtminstone för tillfället botad, den fjärde var ännu under behandling. I ett par andra sjukdomsfall hade metoden äfven försökts och visat en öfvergående förbättring. Prof. R. ville dock visserligen icke anse de ifrågavarande kräftpatienterna definitivt botade, men han ansåg metoden förtjent att vidare pröfvas och därföre hade han meddelat densamma. — Andra, t. ex. prof. Mosetig, hade äfven försökt insprutningar mot kräfta, ehuru med andra medel. Säkerligen vore det dock — menade talaren — endast på denna väg, man kunde finna ett verkligt botemedel mot kräftan.

Utsvettning af bakterier. Under den senaste kirurgkongressen i Berlin redogjorde en d:r Brunner från Zürich för några beaktansvärda försök angående bakteriers aflägsnande ur kroppen genom svetten. Pannsvettten af en af karbunkel lidande man hade uppsamlats och förvarats i steriliserade glas. Undersökningen visade i svetten samma bakterier, som funnits i karbunkeln samt till och med i den sjukes blod. B. följde dessa företeelser planmessigt allt längre. Han införde mjältbrandsbacillen i blodet på en katt, hvarpå han genom medicin bragte katten att svettas, och i svetten funnos mjältbrandsbaciller. Att det var sådana bevisades tydligen däraf, att de, inympade på friska djur, framkallade mjältbrand. — Likartade undersökningar anstälde B. på hästar, svin och hundar och kunde öfverallt påvisa det vigtiga faktum, att sjukdomsalstrande bakterier utsvettades genom huden.

Glasögonens 600-års-jubileum kan i år firas. Som uppfinnare af glasögonen nämnes en florentinsk adelsman Salvini Armato, död 1317: en annan italienare, Alexander de Spina, munk från Pisa, död 1313, nämnes dock i samband med tillverkningen af de första glasögonen, och man anser, att åren 1290—91 den vigtiga uppfinningen skulle ha gjorts.

I början hängde man de bägge glasen på en hatt och först i det 15:de århundradet tog man näsan till hjälp!

Abnorma människor. I bref till Göteb.-Posten omtalas från Berlin följande:

»Esau-ladyn» är en finbildad liten dam med subtila former, små fötter och händer, fingrarne strålande af diamantringar och toaletten frasande af siden. Hon har ett silkeslent svartbrunt hår, som når ned till hälarne, och så till vida är allt i sin ordning för att låta henne framstå såsom en den elegantaste representant för det täcka könet. Skada blott, att ett långt ned på bröstet böljande skägg, mustascher, som skulle kunna hedra en major, och ögonbryn, af hvilka en ung löjtnant med fördel skulle kunna göra sig en den präktigaste öfverläppsdekoration, förtager för henne all möjlighet att göra sina öfriga behag gällande. Hennes historia är naturligtvis lika romantisk, som apparitionen är ovanlig, och hon har af vetenskapsmän och naturforskare förklarats vara en af världens största märkvärdigheter (?). Hon har från späda år färdats världen omkring och under sin utvecklingsperiod tillhört Barnums museum.»

»Ytterligare en naturmärkvärdighet fanns att beskåda. Här stod man framför en indian-yngling, benämnd Lallo, hvilken, eljest välskapad, hade å bröstet en utväxt, bestående af en med alla extremiteter utom hufvudet försedd varelse, i hvilken blodet pulserade lika lifligt som i gossens kropp och hvilken sålunda, i lika grad som denna, var känslig för yttre förnimmelser. Den stackars gossen, hvilken nu är på tjugonde året, hade ett vackert, men sorgbundet anlete, och ingen kan väl undra på, om han ej förmådde se glad ut, som fått ett så besvärligt bihang att hela sin lefnad knoga på, ty någon operation till hans befriande lär ej anses utförbar. Ynglingen sades vara särdeles intelligent och hans helsotillstånd tillfredsställande.»

Difterismittande elefanter. Bland elefanterna i Köpenhamns zoologiska trädgård har, skrifves till Vejle Av., utbrutit difteri, och detta sjukdomsutbrott har redan medfört en beklagansvärd händelse. En distriktläkares hustru och två barn kände sig nämligen efter ett besök i trädgården, hvarest de bl. a. länge uppehållit sig hos elefanterna, mycket illamående, och det visade sig snart, att bägge barnen voro angripna af difteri. Sjukdomen förvärrades hastigt och läkaren, som strax var

på det klara med, att barnen erhållit smittan från elefanterna, insåg snart, att allt hopp var ute. Och under loppet af 3 dagar har den stackars familjen också mistat de bägge barnen.

En hvit man, som blir svart. Följande amerikanska historia torde behöfva ytterligare bekräftelse: »En irländare hade under någon tid varit intagen på ett sjukhus i Newyork, hemsökt af en sjukdom, hvars beskaffenhet var ganska mystisk. Till en början märktes här och där på hans hud bruna fläckar; efter hand utvidgade sig dessa och flöto slutligen tillsammans, och mannen vardt nästan svart från hufvud till fot. — Man framkastar den frågan, om möjligen i hans slägt förekommit något giftermål med en person af negerblod. Man har funnit, att detta icke är första exemplet på ett dylikt utomordentligt fall.»

Breflåda.

247. **Fru 33 år.** Att söka fördrifva armsvett medför visserligen alls icke någon fara. För att nå målet kunna många medel begagnas. Det vigtigaste är alltid att dagligen tvätta axelhålorna väl rena med ljumt såpvatten. För att stärka den förslappade huden kunna sedan diverse medel begagnas. Därtill höra alla de *Vinaigres de toilette*, som finnas i parfymbodar. Men användbara äro också ättika, kognak, sprit, lösningar af alun, salicylsyra, garfsyra, karbolsyra, naftol, sublimat. Äfven vissa salfvor visa sig nyttiga för den slappa huden, särskildt *Hebras diachyli-salfva*, som ni kan få på apoteket utan recept. Försök denna regim: 1) noggrann såptvättning; 2) hudens ingnidning med kognak eller sprit, som får torka; 3) hudens bestrykning i ett *tunnt* lager med den nämnda salfvan; 4) pudring därofvan med hvitt puder eller i brist därpå med fint pulvriserad stärkelse.

248. **Smed 23 år.** Ni behöfver icke oroa er för det omskrifna.

249. **Hygien.** Arsenikförgiftning genom varor, hvilka handteras, o. s. v., visar samma symtom som t. ex. genom arsenikhaltiga kläder, tapeter m. m. Dessa symtom äro: röda och inflammerade ögon, halsbränna och andra tecken på mag- samt tarmkatarr, hudutslag (eksem), sömnlöshet, tyngd och värk i hufvudet blodbrist och afmagring.

Svafvelväteförgiftning visar sig genom hufvudvärk, kräkning och diarré.

250. **Alma i Skåne.** Vi kunna icke bedömma edert lidande utan lokal undersökning. Detta gäller i allmänhet om underlifslidanden. Icke synes det skäligt, att Ni nu gifter er. Sök läkare i Malmö eller Lund.

251. **Bekymrad ogift kvinna.** Det är omöjligt att veta, hvarifrån blodfläkarne härleda sig utan att undersöka patienten. Tala öppet vid honom.

252. **Evert 25.** För grubblerier veta vi ingen annan hjälp än *mycket* arbete och *ansträngande* arbete, så att hvarken tid eller krafter finnas för grubblet.

253. **Landtbrukare.** Eder »tryckning på bakdelen af hufvudet i förening med liknöjdhet, trötthet, lättretligt lynne, sämre minne och tankeförmaga, samt en obehaglig tryckande känsla i ögonen» tyckes visserligen tyda på ett inre nervlidande. Dock är det icke omöjligt, att alltsammans kan bero endast pa en rubbad cirkulation i hufvudet, som åter kan hafva sin grund i svullnader af hufvudets, halsens och nackens muskler, kanske i förening med dålig mage. En närmare undersökning af eder person är således nödvändig för sjukdomens rätta bedömande.

254. **Prenumerant J. Jn.** Eder ömhet med svullnad och knutar å handlofvens och fotledens senor tyder pa en inflammation, hvaremot massage troligen är bästa medlet. I brist på sakkunnig hjälp därtill kan ni försöka med inpensling af jodsprit en eller tva ganger dagligen under nagon tid, så länge skinnets hållbarhet det medgifver.

255. **Prenumerant i Ö—s—k.** Då reumatismen är blott lindrig, kan man nog däremot med fördel begagna kalla sjö- eller hafsbad, om blott man går sig fullkomligt varm såväl *före* som *efter* badet. Synnerligen före badet bör man gå sig bra svett, så verkar en dylik promenad lika bra som ett varmluftsbad vid en badinrättning. Vid af- och påklädning måste man dock vid blåsigt eller kallt väder hafva skydd genom ett ordentligt afklädningsrum.

Mannens Slägtlif

i ny upplaga är utkommen och utsänd enligt hittills inkomna rekvisioner. — **Priset** är 1 kr. 60 öre. — **Prenumerantsamlare** erhålla boken à 1 kr. 25 öre, då minst 4 ex. på en gång rekvireras; d. v. s. då 5 kr. insändas, expedieras 4 ex. efter uppgifven adress i korsband. Större rekvisitioner expedieras fraktfritt pr järnväg. **Enskilda exemplar** utsändas under korsband enligt till expeditionen insänd adress, men kunna föröfrigt rekvireras genom hvarje välordnad bokhandel. — Vid försändelser till **Finland** eller **andra främmande** länder tillkommer 25 öre i postporto för hvarje exemplar. (För 5 finska mark eller 1 amer. dollars erhållas 2 ex.) Vid försändelser **inom landet** mot postförskott tillkommer 25 öre i postförskottsafgift. **Likvid** insändes kontant eller genom postanvisning till **Expeditionen af Helsovännen, Stockholm.** Sparmärken eller frimärken mottagas i liqvid. (59)

Strömstads Hafskuranstalt.

Säsong 1 Juni—15 September.

Prospekter och vyer sändas kostnadsfritt på begäran.

(55) (G. 14635)

Radlauer's

SOMNAL

(Patenterad). (Aethyl-Chloral-Urethan). **Det verksammaste och oskadligaste sömnmedel.** En half tesked af flytande somnal i 1 vinglas öl eller vin verkar genast en *6 till 8 timmars lugn sömn utan någon skadlig biverkan.* Gillad af de största medicinska auktoriteter, 100 gram = 5 mk. **Radlauer's kronapotek, Berlin N.**

Depot i *Stockholm* hos apotekare Piltz, Instruktionsapoteket.

(47) (R. M. X 8)

I bokhandeln har utkommit

Läkekonstens hemlighet

af

Justus.

Stocholm, R. Blaedel & C:o (G. Chelius). Pris 1. kr. (64)

Doktor Wretlinds adress

är under sommaren *Djursätra, **Wersås,*** dit bref, som röra Helsovännens text, benäget torde adresseras. Rekvisitioner, annonser o. dyl. adresseras: *Expeditionen för Helsovännen, **Stockholm.*** (63)

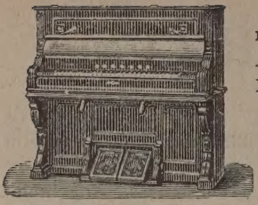

De **bästa orglar,** solida, eleganta — musiken oöfverträffade — hvilka i täflan med C. A. V. Lundholms och Skandinaviska fabrikens erhöllo **1:sta pris** vid utställningen i **Norrköping.**
Illustrerad priskurant gratis.

K. A. Anderssons Orgelfabrik,
(81) **Holländaregatan 11, Stockholm.**

Med. d:r H. Köster, behandlar **nervsjukdomar.**
Göteborg, Kungsgatan 62. (5 a)

Doktor C. D. Josephson, Fruntimmerssjukdomar, Förlossningar. Hvardagar kl. 1—2. Helgdagar kl. 10—11.
Stockholm, Hötorget 11, 1 tr. (5 b)

Doktor Magnus Vikstrand, Behandlar **invärtes och könssjukdomar** (allmän **svaghet**).
Stockholm, Kungsgatan 8. (5 c)

D:r E. Stangenberg, Specialitet: **Öron-, Näs-, Svalg-, o. Strupsjukd.** Hvardagar kl. 9—10, 2—½4. Helgdagar kl. 10—11 f. m.
Stockholm, Kungsträdgårdsg. 2 C. (5 d)

D:r Edvard Sederholm, behandlar **Hudsjukdomar** kl. 9—10 och 2—3
Stockholm, Hamngatan 22. (5 e)

Tandläkaren P. Hedström, insätter artificiela tänder, verkställer plomberingar m. m.
Stockholm, Skärgårdsgatan 21. (5 f)

D:r Ivar Svensson, Bråck, stolgångens och urinvägarnes sjukdomar. Kl. 1—2.
Stockholm, Kungsgatan 7. (5 g)

Med. D:r Gustaf Ahlström, **Ögonläkare.** Träffas söckendagar kl. 10—12 f. m. helgdagar kl. 10—11 f. m.
Göteborg, Östra Hamngatan 28. (5 h)

Med. D:r Ludv. Wolff, behandlar speciellt **Mag- och Barnsjukdomar.**
Göteborg, Fredsgatan 3. (5 i)

Doktor Karolina Widerström, Mottagningstid: Alla hvardagar kl. 1—3.
Stockholm, Bryggaregatan 6, 2 tr. **Allm. telef. 8300.** (6 a)

Doktor Nordenson, **Ögonläkare.** träffas alla söckendagar kl. 1—3 e. m.
Stockholm, Wasagtan 10. (6 b)

Doktor E. S. Perman, Behandlar **kirurgiska sjukdomar.** Mottagningstid: Helgfria dagar kl. 3—4 e. m.
Stockholm, Arsenalsgatan 1 A. (6 c)

D:r Arvid Afzelius, Behandlar **hudsjukdomar.** Under sommaren badintendent vid Hjo vattenkuranstalt.
Stockholm, Lilla Vattugatan 24, kl. 9—10 o. 2—3. (6 d)

Lasarettsläkaren A. Bergstrand i **Malmö** behandlar särskildt **kirurgiska** o. **underlifssjukdomar.** **(Kvinnosjukdomar.)** (6 e)

Reformskor
för Herrar, Damer och Barn.

Drägtreformföreningens hygieniska och erkändt formfulländade skor, hvilka återgifva fötterna deras naturliga byggnad och äro de mest behagliga och minst tröttande, förfärdigas af undertecknad, som för dessa skodon erhållit prisbelöning af nämda förening. Den som försökt dessa skor föredrager dem framför alla andra skodon med onaturliga former. Normalskor efter professor Jægers system tillverkas äfven. Allt arbete utföres omsorgsfullt och af bästa material.

52 Drottninggatan 52, Stockholm.

(9) Högaktningsfullt, **P. G. Pettersson.**

Kolsyradt Karlstads Jernvatten,
från Brunnen N:r 3.
Prisbelönt på Verldsutställningen i Paris 1878.

Analyser äro utförda af Prof. Aug. Almén
åren 1875, 1876, 1877, 1878, 1879 och 1882.

Jernhalten år 1879 $= 11,^{92}/_{100,000}$ **Fe O. CO²**
„ „ **1882** $= 12,^{50}/_{100,000}$ „ „ „

Expedieras året om uti flaskor om 400 gram, försedda med blå etikett och vidstående stämpel å kapseln, såväl ifrån brunnen, efter order ställda till undertecknad, som från Herrar Apotekare i Sverige.

Obs. **Detta ursprungliga Karlstads-Jernvatten** må icke förvexlas med ett annat i handeln numera förekommande **"Karlstads jernvatten (Kaisers brunn)"**, som har **gul** etikett och hvars jernhalt, enl. 1880 års analys, är endast $8,^{21}/_{100,000}$.

Karlstad i jan. 1891. ***Alfr. Dahlgren.***

Karlstads Brunns- och Badinrättning

tillgodogör, med tidsenliga anordningar, Karlstads utmärkta Jernvatten till drickning och bad och hålles öppen för allmänheten ifrån den 15:de juni, så länge väderleken tillåter. Vidare upplysningar meddelas af undertecknad. Adr.: Karlstad.

Karlstad i jan. 1891. ***Alfr. Dahlgren.***
(14) Ingeniör.

Sjukvårdsartiklar,

såsom **Bråckband, Sköljkannor, Sprutor, Maggördlar, Gummivaror, Gummibandager, Gummiväf, Vaxduk, Liggdynor** för sjukbäddar, **Diflask-nappar, samt Bandager mot snedrygg** och **sneda ben** m. m. förfärdigas af

C. Larsson,
Kirurgisk instrumentmakare och Bandagist,

(17) **18 Vallgatan 18, Göteborg.**

En bok för alla!

Konsten att lefva länge

Populär helsolära

Af

D:r R. Wawrinsky,
Sundhetsinspektör.

Jos. Seligmanns förlag.

Pris: 1.50.

(29)

Neuenahrer Sprudel

Säsong 1 Maj till 15 Oktober.

Litionhaltiga, alkaliskt-muriatiska bad. Erkändt bäst verkande vid kronisk mag- och tarmkatarr, lefversvulster, fettlefver, gallsten, katarr i luftvägarne, njur-, blås- och kvinnosjukdomar, njurgrus, reumatism, gikt och sockersjuka. Icke försvagande, utan stärkande och därför särskildt att rekommendera för svaga och blodfattiga pat. — Blott kurhotellet, som ligger midt emot anläggningen, står i direkt förbindelse med baden och läsesalongen. — Prospekter gratis. (Wald. Jac. ╳ 12) (30)

Lactoserin-Cacao,

sammansatt af **renaste cacao** och **lactoserin,** enligt **W. Rehnströms patent.**

Välsmakande, kraftigt närande, helsosam,

enligt analys och intyg af Professorerne C. R. Bergstrand och Olof Hammarsten, Med. Doktor Ch. Em. Hagdahl m. fl.

FABRIKS MÄRKE.

Då **lactoserin** leder sitt ursprung uteslutande från mjölk, så är den i och för sig faktiskt närande och helsosam.

Lactoserin-Cacao, som håller betydligt mindre af det svårsmälta cacaofettet, än andra cacaosorter, är således lättsmält och att rekommendera för såväl friska som sjuka personer.

Finnes att tillgå hos Herrar Specerihandlande samt i parti hos

Th. Winborg & C:o,
Kongl. Hofleverantör.
Stockholm.

(40)

Nervsjukdomar

behandlas under innevarande års sommar från **8 Juni—8 Augusti**

vid Sätra Brunn och Kallvattenkur

(43) af Professor d:r **S. E. Henschen,** adr. **Upsala.** (G. 14879)

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1891.